

PARIU CU TEATRUL

Ludmila PATLANJOGLU

Nașterea unei generații. Iris, Alexandru și „Peștii-Banană”

Radu Afrim, Sorin Militaru, Radu Apostol, Peter Kereck, Radu Nichifor, Dan Tudor, Ștefan Szabo, Alina Herescu, Marius Manole, Costas Dumitrescu, Ciprian Nicolăiasa, Andras Lorant, Liviu Pintileasa, Mimi Brănescu au făcut din Teatrul „Maria Filotti” din Brăila o citadelă pentru tinerii artiști. Producțiile lor au avut audiență, s-au bucurat de un public viu, care vedea de zece, douăzeci de ori un spectacol, cunoștea replicile, îi căuta pe interpreți după reprezentații ca să le adreseze mesaje, ca să le împărtășească impresii. Un loc privilegiat pentru aceste întâlniri este Sala Studio, modernă, intimă, caldă, primitoare, creație a unei tinere arhitecte, Ina Isbășescu.

În cadrul acestui proiect, intitulat „Tineri creatori”, care s-a bucurat de un entuziasm special din partea spectatorilor și a trupei, a avut loc premiera ***O zi desăvârșită pentru peștii-banană*** după o idee de Jerome David Salinger. Montarea este realizată de doi studenți regizori și doi studenți scenografi, elevii profesorilor Alexa Visarion și Vittorio Holtier. *Spiritus rector* al acestui cvartet a fost cuplul regizoral Iris Spiridon–Alexandru Lustig.

Iris este absolventă a Liceului „Nicolae Tonitza”, clasa de scenografie. Ca elevă a colaborat la Radio, a participat la repetiții, apropiindu-se de grupul de la Teatrul ACT. Este o fană a lui Radu Afrim, Sorin Leoveanu, Marius Stănescu, Andreea Bibiri. O întâlnire importantă pentru ea a fost cea cu Cristi Puiu care i-a descoperit lumea fascinantă a filmului.

Alexandru Lustig a crescut într-o familie care l-a apropiat de lumea artei. Împreună cu părinții săi, Eugenia Vodă și Adrian Lustig, a vizionat, „o tonă de spectacole și filme”. L-au marcat în mod deosebit cele opt ediții ale Festivalului de la Venetia, ca și personalitatea creatoare a actorilor Tamara Buciuceanu, Horațiu Mălăele. O amintire de neuit este întâlnirea cu Radu Beligan, un actor emblematic pentru el, căruia, în copilărie, i-a dat replică în timp ce repeta *Numele trandafirului*. Dar cea mai copleșitoare experiență, primul lucru adevărat care i s-a întâmplat de când încearcă să descopere tainele acestei profesii, a fost participarea, în calitate de asistent, la „Atelierul David Esrig”, organizat de UNATC „I.L.Caragiale” și Teatrul Metropolis. Ca și Iris, este cucerit de imaginarul teatral al lui Radu Afrim, dar și de originalitatea regizorală a lui Silviu Purcărete, Alexandru Tocilescu, Alexandru Darie.

Ce-i unește pe Alexandru și Iris sunt diferențele. Amândoi se detașează de estetica grupului *dramAcum*. Ei resping teatrul direct, invazia realității și a cotidianului, recrudescența naturalismului și anarhiei pe scenă. Alexandru este interesat să experimenteze forme și expresii noi, plecând de la clasici. Iris este

Iris SPIRIDON și Alexandru LUSTIG

atrăsă de texte în care studiul psihologic, energia lui dilatatoare îi permite să potențeze realul, să plonjeze în trăiri sufletești, căutând să releve ceea ce este ascuns și tainic în om. Histrion înăscut (și-a dorit să devină actor), Alexandru este fascinat de teatralitatea vieții, iar în teatru, de ființa vie a actorului, de lucrul în echipă, de găsirea unor soluții concrete care să-i pună în valoare forța și carisma. Pentru Iris, cea mai importantă experiență este cunoașterea prin cultură, ea dorindu-și spectacole cu spectatori absolvenți de două facultăți. Pentru Alexandru, reperul absolut este cunoașterea prin credință, gândirea lumii și a omului din perspectiva veșniciei, a lui Dumnezeu. Colaborarea lor, de la Brăila, unde totul îi îndemna spre creativitate, arhitectura teatrului, orașul, Dunărea, trupa – o consideră o șansă. Un dar neprețuit din partea profesorului lor, Alexa Visarion.

Salinger este autorul preferat al lui Iris Spiridon, Alexandru descoperindu-l în adolescență când a citit cucerit *Franny și Zooey*.

Pentru celelalte membre ale cvartetului, studentele-scenografe Ana Maria Silaghi și Vanda Duță, nu numai Salinger a fost o noutate tulburătoare, dar și lucrul în teatru în compania unor regizori. Ana Maria, absolventă a Liceului de artă plastică din Baia Mare și Vanda, absolventă a Liceului de Artă din Brașov, sunt preocupate să-și găsească un stil, modelele lor în acest sens fiind, alături de profesorul, Vittorio Holtier, de la Universitatea Națională de Arte București, și creațiile scenografilor Dragoș Buhagiar și Alina Herescu.

Cele două cupluri au realizat un spectacol psihologic și pictural în care stările se leagă și se dezleagă emoțional, tulburate de-o unică obsesie, *Eros-ul*, „taina tainelor”. Într-un timp descompus, consumist și utilitarist, acest *pește-banană* (o metaforă literară cu conotație falică) poate sublîma sau macula, poate salva de urât sau răni și ucide. Prin cele două povestiri aduse la rampă în *O zi desăvârșită pentru peștii-banană*, universul disperat al generației lui Salinger, din anii postbelici, se regăsește la o altă temperatură cu tinerii postrevoluției din '89. Inadaptații scriitorului american, *frustrații și amoralii*, și-au pierdut gustul de a trăi, sufocați de infernul domestic, de legături false, convenționale și reci, de o societate depersonalizată în care, cum spune Roger Vitrac „*pământul nu va sfârși printr-un apocalips, ci printr-un ceai la ora 5.*”

În prima parte, inspirată din povestirea *Ochii verzi și gura mică*, Arthur se confesează la telefon prietenului său, Lee, despre iubirea sa imposibilă pentru soția adulterină, Joanie. Aceasta, în patul lui Lee, asistă impasibilă la dialog. Un poem de dragoste patetic, trist și ironic, în care femeia, care nici măcar nu are ochii verzi, îi dorește pe amândoi. În final, îi regăsim singuri, urmăriți de această himeră. Unul o posedă, dar nu este a lui, celălalt nu o are, dar îi este prezentă în minte, o fantasmă mai puternică decât realitatea.

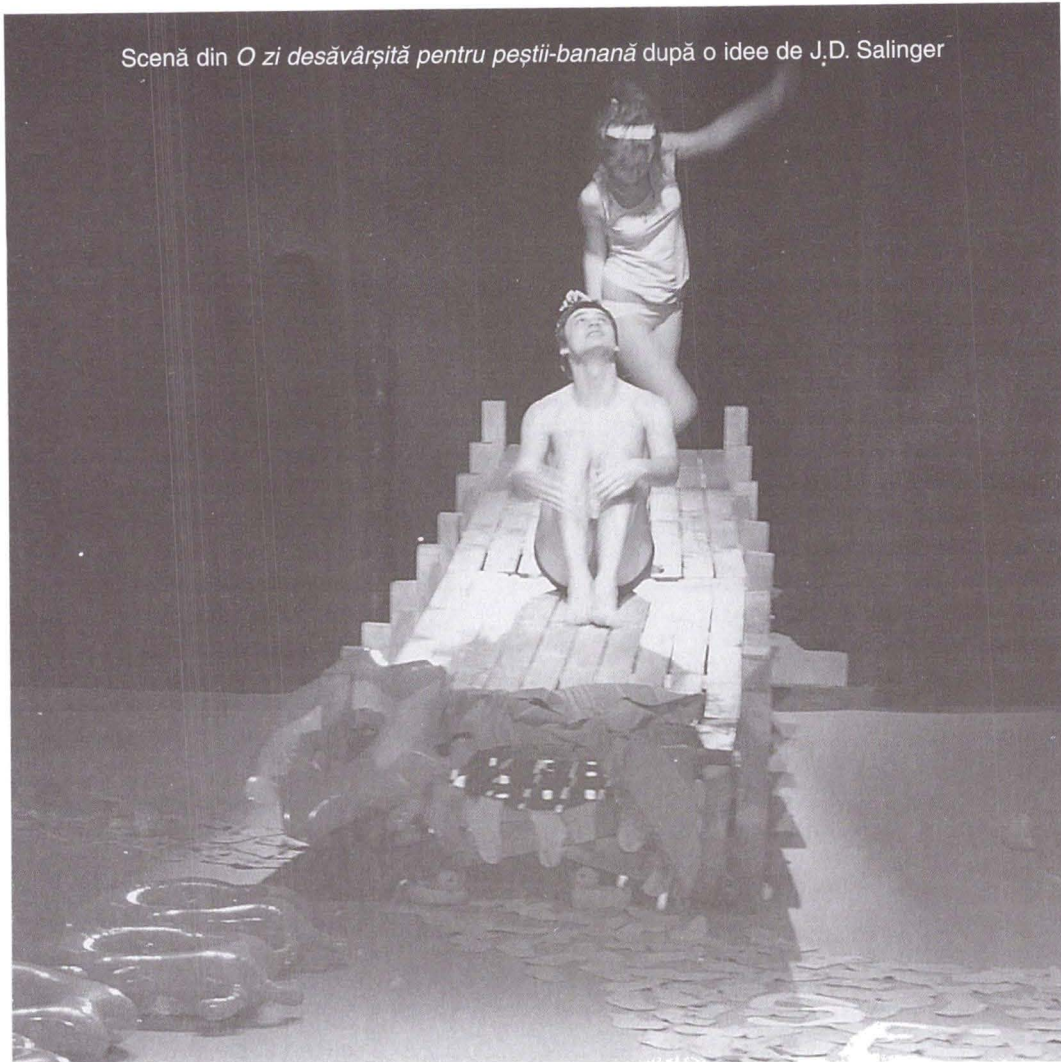
În partea a doua, având ca sursă povestirea *O zi desăvârșită pentru peștii-banană*, personaj este Seymour, un tânăr, „bolnav de viață”, stigmatizat de traumatisme, cum ar fi amintirea războiului. El încearcă să se salveze, atras de Sybil, un copil-femeie, o Lolită în varianta Salinger. În tentativa de a atinge zona dorințelor interzise, a sufletului profund și nebănuit, naiva și senzuala Sybil, îl compară cu *peștele-banană*. O imagine a Eros-ului care poate distruge brutal copilăria, un spațiu al purității infinite în viziunea scriitorului american. Astfel, jocul dragostei cu Sybil rămâne o joacă, o iubire ce nu poate fi consumată, făcându-l pe Seymour să aleagă sinuciderea.

În acest spectacol de cameră, tragismul condiției umane este văzut la un nivel minimal, cel al cuplului, acolo unde, conform ecuației ionesciene, $1+1=1+1$. În agitația tensionată a lui Arthur, ca și în tenebrele liniștite ale lui Seymour, percepem vidul. Ca să acopere această senzație de gol, personajele au un apetit disperat pentru dragoste. El ne devine și nouă familiar. În final, Seymour, culcat în pat, se împușcă în prezența soției sale, care stă cu spatele așteptând încordată sfârșitul dramei. O tensiune obscură, o stare de neliniște ne învăluie. Odată cu sunetul înfundat al glontului, auzim țipătul omenesc. El se confundă cu tăcerea.

O zi desăvârșită pentru peștii-banană este o montare construită cu tandrețe și cruzime, de o modernitate clasică. Impactul nu este unul exploziv, ci unul imploziv, de adâncime. Iris Spiridon și Alexandru Lustig au avut capacitatea de a polariza energii, de a coagula o echipă omogenă, de a pune în valoare talente. În prima parte, există încă în jocul interpreților o lipsă de rigoare, căderi, lungimi. Elementele care dispersează acționează orchestral în partea a doua, care are o febră specială. Scenografia, remarcabilă plastic, creată de Ana Maria Silaghi și Vanda Duță, înscrie poveștile într-un circuit enigmatic. Astfel, este sugerată plaja prin obiecte cu valoare simbolică: șosete, un șir de colaci ce prefigurează un drum al inițierii, plin de capcane și pericole pentru fetița Sybil, atrasă de adultul Seymour.

Spectacolul are o frumusețe cromatică, momentele convulsive, imperative se întrepătrund cu cele de vrajă și hipnoză. Lumina, culoarea, muzica, fluidizează asperitățile Studioului, intensifică trăirile protagoniștilor. În acest ambient teatral,

Scenă din *O zi desăvârșită pentru peștii-banană* după o idee de J.D. Salinger

se detașează nivelul de concentrare și dăruire al actorilor. Iris Spiridon și Alexandru Lustig și-au ales bine distribuția. Actori cu îndelungă experiență, Cornel Cimpoaie și Liliana Ghiță, vedete ale trupei, portretizează reliefat, printr-o evoluție nuanțată, în care nemișcarea este expresiv evidențiată de gesturi neutre sau căutate, tăceri grele sau explozii verbale. Notația realistă, lapidară caracterizează și interpretarea tinerilor. Elena Andron, eleva profesoarei Cornelia Gheorghiu, de la Iași, întrupează două chipuri ale iubirii neîmpărtășite, în senzuala, languroasa femeie-obiect, Joanie, și în îndrăgostita fără speranță, disperata Muriel, soția sinucigașului Seymour. Performerii reprezentației sunt Emilian Oprea (*Seymour*) și Iulia Vasilescu (*Sybil*). Joaca lor cu dragostea are grație și gravitate, mister. Iulia Vasilescu (actriță neprofesionistă, elevă în clasa a-X-a), interpretează cu un farmec irezistibil o păpușă vie, de-o puritate înșelătoare care riscă să devină malefică. Actor cu posibilități de expresie excepționale, Emilian Oprea, elevul profesorului Emil Coșeru, de la Iași, strălucește în partea a doua a spectacolului.

Timorat și diluat în rolul lui Arthur, el capătă subtilitate, spontaneitate, magnetism, transmite o tensiune subterană, erotizând atmosfera în personajul Seymour. Momentul în care eroul sărută călcâiul lui Sybil, fructul oprit dar dorit, este una dintre imaginile superbe ale reprezentației.

O zi desăvârșită pentru peștii-banană este un spectacol care transmite forță și finețe ce se urmărește cu încântare și emoție. El marchează debutul unor tineri creatori de talent care pot aspira la o carieră de vârf. Un argument în acest sens sunt și opiniile profesorilor și ale celor care le-au găzduit actul artistic.

Alexa Visarion:

Teatrul "Maria Filotti" din Brăila este un loc ales pentru teatru. Voci distincte, încă studenți, Iris Spiridon și Alexandru Lustig, debutează cu acuratețe, subtilitate pe o scenă profesionistă. Un cuplu inedit de creatori, structuri artistice diferite, dar complementare, Iris–Alexandru propun o montare atipică pentru generația lor. Virtuozitatea spectaculară este asimilată în conținutul interior al reprezentației. Ei reușesc printr-o polifonie a detaliilor, să sugereze un univers uman complex, unde exprimarea scenică unește trăirile psihologice cu starea unei umanități neliniștite. Atmosfera acestui spectacol te solicită, provocând emoții profunde. Un debut ce dă speranță teatrului românesc.

Vittorio Holtier:

Trag nădejde că Vanda Duță și Ana Maria Silaghi, ardelence conștiincioase și harnice, vor ști să-și exploateze inteligent aptitudinile creative, așa cum au arătat-o în acest spectacol. Talentul de a-ți gestiona talentul este determinant în formarea unui destin artistic rodnic.

Ocazia de față(în care învățăceii la regie ai profesorului Alexa Visarion s-au întâlnit cu învățăceii de-ai mei, studenți (scenografi) îmi amintește de debutul meu din studenție cu Alexa Visarion, la Casandra, la spectacolul Cartofi prăjiți cu orice. Atunci eram elevii unor importante nume ale teatrului românesc, Radu Penciulescu, Alexandru Brătășanu și Paul Bortnovschi. Întâmplarea fericită de astăzi, păstrând proporțiile, actualizează un gest de normalitate. Le dorim acestor debutanți să-și formeze echipe loiale (și nu găști) care prin cunoaștere reciprocă să devină echipe performante. Să păstreze vie dragostea pentru valoare, pentru un teatru care să nu trădeze noblețea artei autentice.

Liliana Ghiță – Director artistic, Teatrul „Maria Filotti“

Colaborarea cu ei ne-a înnobilit sufletește. Ne-a ținut în priză. Un regizor consacrat îți dă un confort, te simți protejat. Exigențele acestor tineri, stângăciile lor ne făceau să gândim mai mult. Îndrăznelile cu care ne spuneau anumite lucruri: „Nu faceți circ, nu exagerați, nu lucrați din tehnică sau experiență.“ – ne obligau să ne implicăm. Pentru unii dintre noi, întâlnirea cu ei a fost un colac de salvare.

Veronica Dobrin – Director General, Teatrul „Maria Filotti“:

Recomandarea profesorului Alexa Visarion ne-a confirmat așteptările. Cu toții am fost alături de ei. Plini de întrebări, Iris, Alexandru, Ana Maria și Vanda, alături de trupă, au aflat cum se naște un spectacol într-un teatru profesionist.

Am simțit în ei inteligență, talent, dorința de a învăța, de a cunoaște.